

BİRİNCİ BASAMAK**BİR ARAŞTIRMA NEDENİ İLE
"SAĞLIK HİZMETLERİNİN KULLANIMI"
VE SAĞLIK OCAKLARI**

Ata SOYER*

Sağlık Bakanlığı Proje Koordinatörlüğü, 1992 yılında bir araştırma yaptırdı. Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinin Kullanımı başlığını taşıyan bu araştırma, sadece İngilizce yayınlandı, henüz Türkçe'ye çevrilmedi.

Bu araştırma çerçevesinde, Türkiye'de sağlık ocaklarının kullanımına ilişkin bazı belirlemeler yapmak mümkün.

1-Türkiye'de sağlık ocağını tercih etme oranı, yüzde 25.9.

2-Sağlık ocağını en çok tercih edenler, Güneydoğu Anadolu'da yaşayanlar: yüzde 38.9. Onları Doğu Karadenizliler (36.6), Doğu Anadolu'lular (33.5) ve Akdenizliler (30.9) izliyor. Buna karşın Trakyalılar (6.1) ve Batı Karadenizliler (14.8) en az tercih ediyor.

3-Güneydoğu Anadolu'da sağlık ocağı, en öncelikli tercih edilen sağlık kurumu, daha sonra devlet hastanesi geliyor. Doğu Karadeniz'de ve Akdeniz'de de benzer bir durum söz konusu. Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Marmara-Ege'de devlet hastanesinden sonra en çok sağlık ocağı tercih ediliyor. Buna karşın Batı Karadeniz'de üçüncü, Trakya'da dördüncü tercih, sağlık ocağı.

4-Kırda yaşayanların yüzde 41.5'u sağlık ocağını tercih ederken, kenttekilerde bu oran sadece 14.1. Kırdaki yaşayanlar, öncelikle sağlık ocağını, sonra devlet hastanesini tercih ederken, kentte ilk tercihler devlet hastanesi ve SSK hastanesi.

5-Sağlık ocağına en çok 0-6 yaş grubu çocuklar götürülüyor (yüzde 31.8). Bu yaş grubu için sağlık ocağı aynı zamanda ilk tercih. Diğer yaş gruplarında, sağlık ocağı devlet hastanesinin arkasından geliyor.

6-En çok okur yazar olmayanlar, sağlık ocağını tercih ediyor (yüzde 28.7). En az da üniversite mezunları (yüzde

10.4). Okur yazar olmayanlar ile ilkökul mezunlarının ikinci tercihi, sağlık ocağı iken, okur yazarlık düzeyi arttıkça sağlık ocağı tercihi gerilere düşüyor.

7-Sağlık ocağını en çok, hiçbir sosyal güvencesi olmayanlar (yüzde 33.3) tercih ediyor. En az da SSK'lular (11.8). Sağlık ocağı tercihi, memurlar, emekli sandığı ve bağkur'a bağlı olanlar ve askerler için de önemli bir yer tutuyor.

8-Evdeki acil durumlarda sağlık ocağı tercihi, Güneydoğu Anadolu'larda devam ederken, Doğu Karadenizliler ve Akdenizlilerde ikinci sıraya düşüyor. Devlet hastanesi, öne çıkıyor.

9-Evdeki acil durumlarda, sağlık ocağı tercihi gerilerken, devlet hastanesi tercihi ön plana çıkıyor.

10-İşyerindeki acillerde ise, Güneydoğu Anadolu dışında, sağlık ocağı tercihi geriliyor ve devlet hastanesi ile SSK hastanesi öne çıkıyor.

11-Görece olarak hafif seyreden tıbbi olgularda, sağlık ocağı tercihi, yüzde 31 civarındayken, şiddetli olgularda yüzde 23'e, kronik olgularda yüzde 13'e geriliyor. Şiddetli olgularda, özel hekim tercihi, kronik olgularda ise SSK hastanesi tercihi öne çıkıyor.

12-Tercihlerden farklı olarak, ilk başvuru yeri sorulduğunda, sağlık ocağı tercihi, sadece Doğu Karadeniz'de ön sırada geliyor (yüzde 26.4). Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, Orta Anadolu ve Akdeniz'de sağlık ocağı tercihi ikinci sırada geliyor. Tercih noktasında yüzde 26 civarında bir tercih alan sağlık ocağı, uygulamada yüzde 17'lik bir pratik yaşıyor.

13-Kır-kent uygulaması açısından ise, sağlık ocağı kırdaki yüzde 32 ile ilk başvuru yeri olma özelliğini korurken, kentte yüzde 10'luk bir başvuru ile karşılaşılıyor.

14-İlk başvuru açısından, 0-6 yaş grubunun sağlık oca-

* Uzm., Dokuz Eylül Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı A.D.

ğını yaklaşık olarak 2/3 oranında benimsediği görülüyor. Diğer yaş gruplarında, sağlık ocağına başvuru azalıyor.

15-Sağlık ocağına başvuranlar, neden burayı tercih ediyorlar? Buna yüzde 23 "ucuz", yüzde 20 "kolay ulaşma", yüzde 17 "güven" diye yanıt verirken, yüzde 13 "başka seçenek yok" diye yanıtıyor. "Ucuz"luk ve "kolay ulaşma" özelliği sağlık ocağı ve sağlık evi için en ön planda yer alırken, "güven" konusunda özel kurumlar ve üniversite hastanesinden sonra geliyor.

16-Sağlık kurumlarına başvuranlar, en az sağlık ocağı ve sağlık evinde geçirdikleri süreden yakınıyorlar. Sağlık ocağında geçirilen süre, ortalama 47 dakika civarındayken, bu süre tüm kurumlar için ortalama 69 dakika. Muayene süresi tüm ülkede 16 dakikayken, sağlık ocağında 12 dakika. Bu süre, sağlık ocağına başvuranların yüzde 44'ü tarafından yeterli bulunuyor.

17-Hekimin bilgi vermesinden, sağlık kurumlarına başvuranların yüzde 61'i memnun görünüyor. Sağlık ocağına başvuranlarda ise, bu memnuniyet oranı yüzde 58.

18-Yapılan muayeneden memnun olanlar, yüzde 30. Hiç memnun olmayanlar da yüzde 19. Sağlık ocağında yapılan muayeneden memnun olanlar ve olmayanların oranı ise, sırayla yüzde 32 ve yüzde 17.

SONUÇ

Ülkemizde sağlık ocağı sayısı yetersiz olmasına karşın, her dört kişiden birinin sağlık ocağını tercih etmesi, önemli bir olgu. Kırdakente kıyasla yeterli sayıda ve ihtiyaca uygun hizmet verdiği, sağlık ocaklarının yüzde 40'dan fazla

tercih edilmesi ile söylenebilir. Oysa kentlerde, özellikle büyük kentlerde sağlık ocağı sayısının yetersiz olduğu, onların yüzde 14 oranında tercih edilmesi ile görülüyor. Öyleyse, kentlerde daha fazla sağlık ocağı...

Çocukların daha çok götürüldüğü yerin sağlık ocağı olması, orada çocukların sorunlarının çözüldüğünü gösteriyor. Öyleyse, daha iyi bir alt yapı ile daha büyüklerin de sorunlarının çözülebileceği mümkün.

Sosyal güvencesi olmayanların, en önemli umudu, sağlık ocakları. Giderek kamu kurumlarının paralı hale geldiği, parasız hizmet düşüncesinin aşındığı bir ortamda, her 3 kişiden birinin sağlık ocağını tercih etmesi, oldukça anlamlı. Muhtemelen, SSK'lıların da ilaç yazılması ve bu ilaçların SSK tarafından ödenmesi halinde, sağlık ocağını tercih oranları yükselebilecek.

Sağlık ocağını tercih etme gerekçeleri olarak insanların, "ucuzluk" ve "kolay ulaşma"yı öne çıkarmaları, bu ülkede sağlık üzerine düşünenlere ibret olmalı. Demek ki, insanlar ucuz ve kolay ulaşabilecekleri hizmet arıyorlar. Bunlara, bir diğer gerekçe olarak "güven"i de eklediğimizde, sağlık ocakları tercihinin anlamı ortaya çıkıyor.

Sağlık ocaklarında, kronik hastalık ve acil olguların daha az "ilgiye mazhar" olması, özellikle kronik olgular için bir düzenleme gereğini ortaya koyuyor.

Son bir not, ülkemizdeki sağlık hizmeti kullanımına ilişkin böyle bir araştırma yapmış bir kurumun, neden bu araştırmayı Türkçe'ye çevirip kamuoyuna yaymadığını ise anlamak mümkün değil.

Tablo 1: Bölgelerde Halkın Sağlık Hizmeti Kullanımı Tercihlerinin, Sağlık Kurumlarına Göre Dağılımı (Yüzde)

Coğrafi Bölge	Sağlık Ocağı	Devlet Hastanesi	SSK Hastanesi	Özel Hekim
Trakya	6.1	22.6	23.8	25.9
Marmara-Ege	23.5	29.5	21.0	16.4
Akdeniz	30.9	24.7	16.4	20.1
Orta Anadolu	28.8	30.6	14.2	11.6
Batı Karadeniz	14.8	18.6	19.4	12.7
Doğu Karadeniz	36.6	29.3	17.1	7.1
Güneydoğu Anadolu	38.9	28.6	7.1	11.2

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Proje Koordinatörlüğü, "Health Services Utilization Survey", 1992.

Tablo 2: Kır ve Kentte Yaşayanların Sağlık Hizmeti Kullanımı Tercihlerinin, Sağlık Kurumlarına Göre Dağılımı (Yüzde)

Yerleşim Yeri	Sağlık Ocağı	Devlet Hastanesi	SSK Hastanesi	Özel Hekim
Kent	14.1	28.8	23.6	16.2
Kır	41.5	30.5	5.5	13.1
Toplam	25.9	29.5	15.8	14.9

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Proje Koordinatörlüğü, "Health Services Utilization Surveys", 1992.